

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання

Кафедра теорії права, конституційного та приватного права

КЕЙС
заняття на тему 5 «ВИРОБНИЧИЙ ТРАВМАТИЗМ І ПРОФЕСІЙНІ
ЗАХВОРЮВАННЯ. РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОБЛІК НЕЩАСНИХ
ВИПАДКІВ»

Підвищення кваліфікації (12 днів)
ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЛОГІСТИКИ ТА МАТЕРІАЛЬНО-
ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Розробник:
завідувач кафедри теорії права,
конституційного та приватного права,
к.ю.н., доцент КУЧЕР Віталій Орестович

Обговорено та затверджено за засіданні кафедри теорії права, конституційного та приватного права, протокол № 4 від 30.11.2021 р.

Львів
2021

ТЕМА 5 ««ВИРОБНИЧИЙ ТРАВМАТИЗМ І ПРОФЕСІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ. РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОБЛІК НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ»

Годин на тему – 2

Занять – 1

Навчальна мета: систематизувати та поглибити знання про виробничий травматизм і професійні захворювання, а також про розслідування та облік нещасних випадків.

Міжтематичні зв'язки: Повноваження поліції. Основні принципи діяльності поліцейського. Основи професійної етики працівників правоохоронних органів. Кодекс професійної етики поліцейського. Антикорупційне законодавство. Корупційні правопорушення, запобігання та відповідальність.

План лекційного заняття (1 год.)

1. Сучасний стан виробничого травматизму та професійних захворювань в Україні.
2. Організація розслідування нещасних випадків та гострих професійних захворювань (отруєнь) на виробництві.
3. Розслідування аварій на виробництві.

1. Сучасний стан виробничого травматизму та професійних захворювань в Україні.

За статистичними даними, в Україні впродовж останніх років існує позитивна динаміка зниження абсолютних показників виробничого травматизму (як загального, так і зі смертельним наслідком), профзахворюваності, аварійності, кількості пожеж тощо. Тенденцією стало щорічне зменшення рівня загального травматизму в Україні на 5-10%, кількості нещасних випадків – у 3,5 рази, в тому числі зі смертельними наслідками – у 2 рази. Разом з тим, проблема промислової безпеки та охорони праці в Україні продовжує залишатися актуальною, оскільки рівень небезпеки на підприємствах України значно вищий, ніж у більшості розвинених країн світу. За оцінками Міжнародної організації праці (МОП), рівень ризиків для життя та здоров'я працівників, обумовлених трудовою діяльністю, в Україні сьогодні поліпшений з недопустимого до задовільного, тоді як у країнах Європи він відповідає рівню допустимого.

Слід зазначити, що наведені статистичні дані не відображають реального стану промислової безпеки та охорони праці, оскільки не враховують економічну динаміку, рівень життя населення та інші чинники. В результаті виникає парадоксальна ситуація, коли рівень виробничого травматизму знижується, але при цьому ризик зазнати травми на виробництві продовжує

залишатися неприйнятним, зменшується кількість випадків травмування з одночасним зростанням тяжкості травмування.

Стабільно високим, з тенденцією до зростання, є в Україні коефіцієнт непрацездатності в результаті виробничих травм (кількість людиноднів непрацездатності в розрахунку на одного потерпілого – в середньому 35 за останні 10 років), що є наслідком багаторічної практики приховування від розслідування випадків виробничого травматизму або переведення їх в категорію не пов'язаних з виробництвом. Так, якщо згідно з даними Державної служби статистики України на виробництві щорічно травмується в середньому 28-30 тис. осіб, то за інформацією Міністерства охорони здоров'я України з приводу травмування на виробництві до лікувальних закладів звернулося в 1,6 рази більше громадян, аніж враховано державною статистикою.

Зі сфери контролю за станом промислової безпеки та охорони праці виключений малий бізнес, в якому зайнята п'ята частина всіх працюючих. Водночас, стан охорони праці на малих підприємствах є вкрай несприятливим, а виробничий травматизм удвічі вищим, аніж на великих і середніх підприємствах. За даними Європейського статистичного агентства (Eurostat), виробничий травматизм на малих підприємствах практично в 2 рази вищий, ніж у великих компаніях. Саме тому сьогодні малий бізнес є найбільш ризикованим і небезпечним для працівників.

Зменшення чисельності зайнятих в несприятливих умовах праці відбувається не за рахунок поліпшення умов праці, а завдяки скороченню промислово-виробничого персоналу. Навіть з урахуванням цього, в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, працює 27,8% облікової чисельності штатних працівників: у промисловості – 35,0%, зокрема, у добувній – 70,3%, нафтопереробній – 61,8%, металургії та обробленні металу – 51,7%, хімічному виробництві – 41,1%.

В Україні кожен четвертий, зайнятий в несприятливих санітарно-гігієнічних умовах праці працівник – жінка. Небезпечні та несприятливі умови праці здійснюють негативний вплив на стан материнського та дитячого здоров'я, рівень дитячої смертності. Погіршення стану здоров'я працюючих жінок негативно впливає на стан здоров'я майбутніх поколінь, що в умовах поглиблення демографічної кризи стає загрозою національній безпеці України.

Високою є професійна захворюваність – щорічно реєструється 4,5-5,5 випадків у розрахунку на 10 тисяч працюючих. За нинішніх темпів погіршення здоров'я працівників уже в 2015-2020 рр. потреба в них провідних галузей промисловості може бути задоволена лише на 40-45%, що загрожує кадровим колапсом підприємствам металургійної, хімічної, вугільної, гірничо-збагачувальної промисловості, енергетики, транспорту. Відтак, за умови збереження існуючого стану, перекреслюються визначені перспективи зростання економіки України. Водночас, практично ліквідовано систему медичного обслуговування працівників на підприємствах, що дозволяла підтримувати їх здоров'я, виявляти професійні захворювання на ранніх стадіях.

Роботодавці не завжди проводять атестацію робочих місць за умовами праці на підприємствах і в організаціях незалежно від форм власності й

господарювання, де технологічний процес, використовуване обладнання, сировина та матеріали є потенційними джерелами шкідливих і небезпечних виробничих чинників. Тим самим вони порушують Закон України «Про охорону праці» і наражають своїх працівників на роботу у шкідливих умовах, що може несприятливо впливати на стан здоров'я працюючих, а також на їхніх нащадків як сьогодні, так і в майбутньому.

Результати практичної діяльності підрозділів органів внутрішніх справ України свідчать, що заходи забезпечення безпеки особового складу під час виконання оперативно-службових завдань не відповідають вимогам сучасності: від 7 до 12 % працівників зазнають тяжких фізичних та психічних травм під час виконання службових обов'язків, щорічно отримують поранення 1200-1300 працівників, у т.ч. 20-25 гинуть.

Нещасні випадки виробничого характеру відбуваються внаслідок *технічних, організаційних та психофізіологічних* причин. Вивчення матеріалів розслідувань нещасних випадків на виробництві, проведене Національним науково-дослідним інститутом промислової безпеки і охорони праці (ННДПБОП), показує, що вони в основному (до 70%) відбуваються внаслідок організаційних причин.

Працівник може робити помилкові дії через стомленість, викликану великими фізичними (статичними і динамічними) перевантаженнями, розумовим перевантаженням, перевантаженням аналізаторів (зорового, слухового), монотонністю праці, стресовими ситуаціями, хворобливим станом. До травми може призвести невідповідність анатомофізіологічних і психічних особливостей організму людини характерові виконуваної роботи. У сучасних складних технічних системах, у конструкціях машин, приладів і систем керування ще недостатньо враховуються фізіологічні, психофізіологічні, психологічні й антропометричні особливості та можливості людини.

Згідно статистичних даних так званий «людський чинник» у причинах виробничого травматизму у ряді галузей промисловості досягає 80%, а 67% нещасних випадків відбувається з причини неувважності самих працівників. Щорічно на виробництві трапляється близько 6000 випадків професійних захворювань, з яких 70-80% припадає на гірничовидобувний комплекс, решта – на металургійну та машинобудівну промисловість.

Види подій, що призводять до травмування, профзахворювань та загибелі працівників Національної поліції:

- 1) ДТП на особистому транспорті;
- 2) ДТП на службовому транспорті;
- 3) Раптовий напад однієї чи більше осіб;
- 4) Фізична протидія правопорушників;
- 5) Затримання однієї чи більше осіб;
- 6) Застосування зброї правопорушниками;
- 7) Необережне поводження зі зброєю;
- 8) Сутички під час охорони публічного порядку при проведенні масових заходів;

9) Напад на працівника на шляху додому після закінчення несення служби.

Переважає кількість надзвичайних подій із фізичними наслідками виникала під час ДТП на службовому чи особистому автотранспорті, затримання правопорушників, раптового нападу та фізичної протидії правопорушників, а також комбінації травматичних ситуацій (фізична протидія правопорушника і використання ним зброї під час його затримання).

Дослідження засвідчують, що вельми часто при розслідуванні нещасного випадку робляться грубі помилки, що не сприяє розробці дієвих заходів щодо профілактики виробничого травматизму.

2. Організація розслідування нещасних випадків та гострих професійних захворювань (отруєнь) на виробництві.

Згідно ст. 171 Кодексу законів про працю України власник або уповноважений ним орган повинен проводити розслідування та вести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві відповідно до порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України.

Ст. 22 Закону України «Про охорону праці» передбачає, що роботодавець повинен організовувати розслідування та вести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій відповідно до положення, що затверджується Кабінетом Міністрів України за погодженням з всеукраїнськими об'єднаннями профспілок. Організація розслідування нещасних випадків та гострих професійних захворювань (отруєнь) регламентована Порядком розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року № 337.

Вимоги Порядку поширюються на всіх юридичних і фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, та осіб, зазначених у пункті 1 Порядку.

Дія цього Порядку не поширюється на:

1) військовослужбовців Служби зовнішньої розвідки, Збройних Сил, Управління державної охорони, СБУ, Держспецзв'язку, Держспецтрансслужби;

2) осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ, поліцейських, військовослужбовців Національної гвардії, курсантів (слухачів) закладів освіти МВС і Національної гвардії;

3) осіб, що утримуються в установах виконання покарань або слідчих ізоляторах, крім випадків, коли зазначені особи залучаються до трудової діяльності на виробництві цих установ або на інших підприємствах за спеціальними договорами;

4) осіб рядового та начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби;

5) осіб рядового та начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту ДСНС;

6) військовослужбовців Адміністрації Держприкордонслужби та її регіональних управлінь, Морської охорони, органів охорони державного

кордону, розвідувального органу Адміністрації Держприкордонслужби, закладів освіти, науково-дослідних установ та органів забезпечення Держприкордонслужби у період проходження ними військової служби;

7) осіб начальницького складу Національного антикорупційного бюро, порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків щодо яких встановлюється Директором Національного антикорупційного бюро.

Розслідування та облік нещасних випадків щодо осіб, зазначених в пунктах 2-7, здійснюються у порядку, визначеному міністерствами та іншими державними органами, в управлінні яких перебувають військові частини, установи, організації, заклади освіти та підрозділи, де проходять службу або утримуються такі особи.

Порядок проведення розслідування та обліку нещасних випадків, що сталися з вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами, стажистами, клінічними ординаторами, аспірантами, докторантами під час навчально-виховного процесу, визначається МОН за погодженням з відповідним профспілковим органом.

Розслідування нещасних випадків і професійних захворювань, що сталися з працівниками, які перебували у відрядженні за кордоном, проводиться згідно з цим Порядком, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України.

У відповідності до ст. 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (*нещасний випадок*) та ДСТУ 2293:2014 (*нещасний випадок на виробництві*) – це обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть.

У постанові КМУ № 337 подано розширене поняття нещасного випадку. *Нещасний випадок* – обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків або в дорозі (на транспортному засобі підприємства чи за дорученням роботодавця), внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю, зокрема від одержання поранення, травми, у тому числі внаслідок тілесних ушкоджень, гострого професійного захворювання (отруєння) та інших отруєнь, одержання сонячного або теплового удару, опіку, обмороження, а також у разі утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням, одержання інших ушкоджень внаслідок аварії, пожежі, стихійного лиха (землетрусу, зсуву, повені, урагану тощо), контакту з представниками тваринного та рослинного світу, які призвели до втрати працівником працездатності на один робочий день чи більше або до необхідності переведення його на іншу (легшу) роботу не менш як на один робочий день, зникнення тощо. Розслідування можна поділити на *загальне* чи *спеціальне*.

Гостре професійне захворювання (отруєння) – захворювання (або смерть), що виникло після однократного (протягом не більш як однієї робочої зміни) впливу на працівника шкідливих факторів фізичного, біологічного та

хімічного характеру (у тому числі інфекційні, паразитарні, алергійні захворювання).

Хронічне професійне захворювання (отруєння) – захворювання, що виникло внаслідок провадження професійної діяльності працівника виключно або переважно впливу шкідливих факторів виробничого середовища та трудового процесу, пов'язаних з роботою.

Розслідування (спеціальне розслідування) проводиться у разі настання нещасного випадку або гострого професійного захворювання (отруєння), у тому числі про які своєчасно не повідомлено роботодавцю чи внаслідок яких втрата працездатності потерпілого настала не одразу.

Строк давності для розслідування нещасних випадків або гострих професійних захворювань (отруєнь) на виробництві становить *три роки* з дня їх настання.

У разі встановлення факту нещасного випадку або гострого професійного захворювання (отруєння) рішенням суду розслідування проводиться незалежно від дати їх настання

Спеціальному розслідуванню підлягають:

- нещасні випадки із смертельними наслідками;
- групові нещасні випадки;
- випадки смерті працівників під час виконання ними трудових (посадових) обов'язків;
- гострі професійні захворювання (отруєння), що призвели до тяжких чи смертельних наслідків;
- нещасні випадки, факт настання яких встановлено у судовому порядку, а підприємство (установа, організація), на якому вони сталися, ліквідовано без правонаступника;
- нещасні випадки, що спричинили тяжкі наслідки, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого;
- випадки зникнення працівника під час виконання трудових (посадових) обов'язків;
- нещасні випадки з особами, які працюють на умовах цивільно-правового договору, на інших підставах, передбачених законом, фізичними особами-підприємцями, особами, які провадять незалежну професійну діяльність, членами фермерського господарства;
- нещасні випадки, що сталися з особами, фактично допущеними до роботи без оформлення трудового договору (контракту).

Факт перебування потерпілого у трудових відносинах з роботодавцем, якщо працівник фактично допущений до роботи без оформлення трудового договору (контракту), встановлюється посадовими особами Держпраці або її територіального органу чи у судовому порядку.

На підприємстві (в установі, організації) *утворюється комісія з розслідування нещасних випадків* або гострих професійних захворювань (отруєнь), що не підлягають спеціальному розслідуванню. Розслідування нещасних випадків, що спричинили тяжкі наслідки, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого, може проводитися комісією підприємства (установи,

організації) у разі надання територіальним органом Держпраці *письмового доручення* роботодавцю протягом наступного робочого дня після отримання повідомлення про нещасний випадок. Віднесення нещасних випадків до таких, що спричинили тяжкі наслідки, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого, здійснюється на підставі висновку про ступінь тяжкості травми згідно з Класифікатором розподілу травм за ступенем тяжкості, затвердженим наказом МОЗ від 04 липня 2007 року № 370.

Комісія утворюється наказом роботодавця не пізніше наступного робочого дня після отримання інформації про нещасний випадок або гостре професійне захворювання (отруєння) від безпосереднього керівника робіт, повідомлення від закладу охорони здоров'я, заяви потерпілого, членів його сім'ї чи уповноваженої ним особи.

До складу комісії входять:

- керівник (спеціаліст) служби охорони праці або посадова особа, на яку роботодавцем покладено виконання функцій з охорони праці (голова комісії);
- представник робочого органу Фонду;
- представник первинної організації профспілки (у разі її відсутності – уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці);
- лікар з гігієни праці територіального органу Держпраці (у разі настання гострого професійного захворювання (отруєння);
- інші представники підприємства (установи, організації), посадові особи органів Держпродспоживслужби, ДСНС (у разі потреби та за відповідним погодженням).

До складу комісії не може входити безпосередній керівник потерпілого.

Держпраці або її територіальним органом утворюється комісія із спеціального розслідування.

Спеціальна комісія утворюється протягом одного робочого дня після отримання від роботодавця *письмового* повідомлення про нещасний випадок або за інформацією, отриманою з інших джерел (органу досудового розслідування, звернень потерпілого або членів його сім'ї чи уповноваженої ними особи, первинних організацій і територіальних об'єднань профспілок).

До складу спеціальної комісії входять:

- посадова особа Держпраці або її територіального органу (голова комісії);
- представник робочого органу Фонду;
- представник уповноваженого органу чи наглядової ради підприємства (у разі її утворення) або місцевої держадміністрації чи органу місцевого самоврядування у разі, коли зазначений орган відсутній;
- керівник (спеціаліст) служби охорони праці підприємства (установи, організації) або посадова особа, на яку роботодавцем покладено виконання функцій з охорони праці, а у разі її відсутності – представник роботодавця;
- представник первинної організації профспілки, членом якої є постраждалий (у разі її відсутності – уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці);

– представник профспілкового органу вищого рівня або територіального профоб'єднання;

– представник місцевої держадміністрації або органу місцевого самоврядування у разі, коли нещасний випадок або гостре професійне захворювання (отруєння) сталися з особами, які працюють на умовах цивільно-правового договору, на інших підставах, передбачених законом, фізичними особами-підприємцями, особами, які провадять незалежну професійну діяльність, членами фермерського господарства;

– лікар з гігієни праці територіального органу Держпраці (у разі настання гострого професійного захворювання (отруєння));

– посадові особи органів Держпродспоживслужби, ДСНС (у разі потреби та за відповідним погодженням).

У разі настання нещасного випадку або гострого професійного захворювання (отруєння) на території іншого підприємства (установи, організації) до складу спеціальної комісії включаються представники такого підприємства (установи, організації). У разі потреби до складу комісії можуть включатися посадові особи Держпраці або її територіального органу за галузевим напрямом.

Спеціальне розслідування групового нещасного випадку або гострого професійного захворювання (отруєння), під час яких загинуло від двох до чотирьох осіб, проводиться спеціальною комісією, яка утворюється Держпраці або за її дорученням відповідним територіальним органом.

Спеціальне розслідування групового нещасного випадку, під час якого загинуло п'ять і більше осіб або травмовано 10 і більше осіб, проводиться спеціальною комісією, утвореною Держпраці.

Розслідування нещасного випадку або гострого професійного захворювання (отруєння) комісією підприємства (установи, організації) проводиться протягом *п'яти робочих днів* з дня утворення комісії.

У разі виникнення потреби у проведенні лабораторних досліджень, експертизи, випробувань для встановлення обставин і причин настання нещасного випадку або гострого професійного захворювання (отруєння) та у випадках, необхідності проведення експертиз, розслідування може бути продовжене роботодавцем за письмовим погодженням з територіальним органом Держпраці за місцем настання нещасного випадку або гострого професійного захворювання (отруєння) або за місцезнаходженням підприємства (установи, організації) (у разі події (аварії, катастрофи тощо) під час руху транспортних засобів усіх видів) до отримання відповідних висновків, матеріалів, відповідей, пояснень тощо.

Спеціальне розслідування нещасного випадку або гострого професійного захворювання (отруєння) проводиться протягом 15 робочих днів.

У разі виникнення потреби в проведенні лабораторних досліджень, експертизи, випробувань, отримання відповідних висновків (органів досудового розслідування, закладів охорони здоров'я та судово-медичної експертизи тощо), а також додаткових пояснень від осіб, причетних до нещасного випадку або гострого професійного захворювання (отруєння),

розслідування може бути продовжене наказом органу, який утворив спеціальну комісію, до отримання відповідних висновків, матеріалів, відповідей, пояснень тощо.

Рішення щодо визнання нещасного випадку або гострого професійного захворювання (отруєння) пов'язаними чи не пов'язаними з виробництвом приймається комісією (спеціальною комісією) *шляхом голосування* простою більшістю голосів. У разі рівної кількості голосів членів комісії (спеціальної комісії) голос голови комісії (спеціальної комісії) є вирішальним.

За підсумками розслідування нещасного випадку, професійного захворювання або аварії роботодавець складає акт за встановленою формою, один примірник якого він зобов'язаний видати потерпілому або іншій заінтересованій особі не пізніше трьох днів з моменту закінчення розслідування. Розслідування завершується складання акту за формою Н-1.

У разі відмови роботодавця скласти акт про нещасний випадок чи незгоди потерпілого з його змістом питання вирішуються посадовою особою органу державного нагляду за охороною праці, рішення якої є обов'язковим для роботодавця. Рішення посадової особи органу державного нагляду за охороною праці може бути оскаржене у судовому порядку (ст. 22 ЗУ «Про охорону праці»).

3. Розслідування аварій на виробництві.

Згідно Кодексу цивільного захисту України, *аварія* – небезпечна подія техногенного характеру, що спричинила ураження, травмування населення або створює на окремій території чи території суб'єкта господарювання загрозу життю або здоров'ю населення та призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи спричиняє наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколишнє природне середовище.

Відповідно до Порядку, розслідування проводиться у разі, коли сталася:

10) аварія першої категорії, яка відповідно до Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 року № 368 відноситься до надзвичайної ситуації державного рівня;

11) аварія другої категорії, яка відповідно до Порядку класифікації надзвичайних ситуацій відноситься до надзвичайних ситуацій регіонального або місцевого рівнів;

12) аварія, яка не відноситься до аварії першої чи другої категорій і відповідно до Порядку класифікації надзвичайних ситуацій відноситься до надзвичайної ситуації об'єктового рівня, створила чи могла створити загрозу життю та здоров'ю працівників або населення, внаслідок якої зруйновано або порушено роботу машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, на які необхідно отримувати відповідний дозвіл (або подавати декларацію) згідно з Порядком видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної

небезпеки, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2011 року № 1107.

Випадки порушення технологічних процесів, роботи устаткування, тимчасової зупинки виробництва засобами автоматичного захисту та інші локальні порушення у роботі цехів, дільниць та окремих об'єктів, падіння опор та обрив проводів ліній електропередачі не належать до аварій, що мають категорію, та розслідуються підприємством (установою, організацією) в установленому законодавством порядку без залучення посадових осіб територіальних органів Держпраці.

Про аварію очевидець повинен негайно повідомити безпосередньому керівникові робіт або іншій посадовій особі підприємства (установи, організації), які зобов'язані поінформувати роботодавця для негайного введення в дію плану локалізації та ліквідації аварійних ситуацій та аварій (у разі наявності).

Роботодавець або особа, яка керує виробництвом під час зміни, зобов'язані діяти згідно з планом локалізації та ліквідації аварій, вжити першочергових заходів до рятування потерпілих і надання їм першої домедичної допомоги, локалізації аварії, встановлення меж небезпечної зони та обмеження доступу до неї людей, збереження до прибуття комісії з розслідування аварії обстановки на місці події.

Роботодавець зобов'язаний негайно повідомити про аварію, територіальному органу Держпраці, органу управління чи наглядовій раді підприємства (у разі її утворення), місцевій держадміністрації, територіальному органу ДСНС, територіальним (відокремленим) підрозділам поліції за місцем виникнення аварії та відповідному профспілковому органу, а у разі травмування або загибелі працівників також відповідному робочому органу Фонду.

Розслідування аварії, під час якої сталися нещасні випадки або гострі професійні захворювання (отруєння), проводиться Держпраці, у тому числі за спеціальним рішенням Кабінету Міністрів України, з урахуванням вимог Порядку.

Розслідування аварії, під час якої не сталося нещасних випадків або гострих професійних захворювань (отруєнь), проводиться відповідними комісіями (якщо Кабінетом Міністрів України не прийнято спеціального рішення), які утворюються та очолюються представниками:

- у разі настання аварії першої категорії – центрального органу виконавчої влади, до сфери управління якого належить підприємство (установа, організація), чи місцевою держадміністрацією (у разі відсутності такого органу);

- у разі настання аварії другої категорії – органом управління чи наглядовою радою підприємства (установи, організації) або місцевою держадміністрацією (у разі відсутності такого органу);

- у разі настання аварії, яка не відноситься до аварії першої чи другої категорій, а також випадків порушення технологічних процесів – роботодавця.

До складу комісій з розслідування аварій, під час яких не сталося

нещасних випадків або гострих професійних захворювань (отруєнь), входять представники ДСНС і Держпраці (за згодою).

У разі коли аварія сталася через проектні недоробки або конструктивні недоліки устаткування, для участі в роботі комісії з розслідування аварії залучаються представники підприємства (установи, організації) – розробника такого устаткування (якщо підприємство (установа, організація) ліквідовано, а правонаступника немає, можуть залучатися підприємства (установи, організації), аналогічні за профілем розробників устаткування).

У ході розслідування комісія з розслідування аварії:

- визначає масштаб аварії;
- визначає необхідність утворення експертної комісії, яка встановлює обставини та причини аварії, фактори, що призвели до аварії, розробляє план заходів щодо запобігання виникненню подібних аварій та у разі потреби готує пропозиції стосовно коригування нормативної та проектної документації;
- встановлює факти порушення вимог законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, встановлює осіб, дії або бездіяльність яких призвели до виникнення аварії, розробляє план заходів щодо ліквідації її наслідків і запобігання подібним аваріям;
- надає інформацію про відповідність встановленим вимогам нехарчової продукції, під час використання (експлуатації) якої сталася аварія або використання (експлуатація) якої могло стати причиною аварії (однією з причин).

Комісія з розслідування аварії зобов'язана протягом 20 робочих днів провести розслідування обставин і причин аварії та скласти акт за формою Н-1.

Залежно від масштабу аварії у разі потреби зазначений строк може бути продовжений органом, що утворив комісію з розслідування аварії, з метою проведення додаткових досліджень або експертизи.

Збитки, заподіяні аварією, визначаються з урахуванням відомостей згідно з додатком 23 Правил розслідування.

Матеріали розслідування аварії складаються з документів, зазначених у пункті 49 Порядку розслідування, а також доповідної записки про роботу аварійно-рятувальних служб або підрозділів державної пожежної охорони, якщо вони залучалися до ліквідації наслідків аварії.

Друкування, тиражування та оформлення в необхідній кількості матеріалів розслідування аварії здійснює підприємство (установа, організація), де сталася аварія, та у п'ятиденний строк після завершення розслідування надсилає їх органам, представники яких брали участь у розслідуванні; територіальному органу Національної поліції, до підслідності якого віднесено досудове розслідування аварії, та територіальному органу Держпраці.

У разі розслідування аварії, що не призвела до нещасних випадків або гострих професійних захворювань (отруєнь), примірник акта за формою Н-1 зберігається на підприємстві (в установі, організації) до завершення вжиття заходів, визначених комісією з розслідування аварії, але не менше ніж два роки.

За результатами розслідування аварії та на підставі висновків відповідної комісії роботодавець зобов'язаний проаналізувати причини виникнення аварії,

розробити та наказом затвердити план заходів щодо запобігання виникненню подібних аварій у зазначений в акті спеціального розслідування нещасного випадку або гострого професійного захворювання (отруєння), аварії строк та згідно із законодавством притягнути до відповідальності працівників за порушення вимог законодавства про охорону праці.

Роботодавець згідно з вимогами законодавства у сфері цивільного захисту та про охорону праці затверджує:

план заходів щодо запобігання виникненню аварій, де зазначаються відомості про можливі аварії та інші надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, прогнозуються наслідки, передбачаються сили та засоби для їх ліквідації, а також строки здійснення таких заходів;

план локалізації та ліквідації аварій, де зазначаються відомості про всі можливі аварії та інші надзвичайні ситуації, дії посадових осіб і працівників підприємства (установи, організації) у разі їх виникнення, обов'язки особового складу аварійно-рятувальних служб або працівників інших підприємств (установ, організацій), які залучаються до ліквідації наслідків аварій (надзвичайних ситуацій).

У разі коли аварія сталася через проектні недоробки або конструктивні недоліки устаткування, роботодавець зобов'язаний надіслати підприємству (установі, організації) – розробникові та виробникові устаткування обґрунтовані рекламації, їх копії – органам управління підприємством (установою, організацією), у разі їх відсутності відповідному органу місцевої держадміністрації.

План практичного заняття (1 год):

Вирішення та обговорення ситуативних завдань.

Ситуативне завдання 1

Працівник поліції Шевченківського відділу поліції М. Боков із групою працівників того ж підрозділу: О. Ванюком та А. Войтовичем прибули до будинку громадянина П. Савченка, якого підозрювали у підпалі нежилого будинку, з наміром встановити обставини події. Але останній зачинився в своєму будинку і на прохання працівників поліції, які представились та пред'явили свої службові посвідчення, вийти з будинку в грубій формі відмовився, водночас виказуючи образи, погрожував лопатою в їхню адресу. На повторне прохання вийти з будинку П. Савченко, відчинивши двері, без попередження лопатою вдарив в область обличчя М. Бокова завдавши йому тілесні ушкодження у вигляді рубаної рани носа. В зв'язку з виниклою безпосередньою загрозою для свого життя та здоров'я А. Войтович застосував табельну вогнепальну зброю у ноги П. Савченка, який від отриманих травм помер до приїзду швидкої допомоги.

Проаналізуйте ситуацію. Чи правильно діяли працівники поліції?

Ситуативне завдання 2

Офіцери поліції В. Бугай та О. Шикун Радехівського відділу поліції у Львівській області несли службу в добовому наряді з охорони громадського порядку. В. Бугай, маючи намір відлучитися на 15 хвилин у туалет, передав на тимчасове зберігання свою вогнепальну зброю колезі. О. Шикун виявив необережність: з цікавості вирішив подивитися роботу механізмів пістолета та дослав патрон у патронник. Після повернення Бугая Шикун повернув зброю, а Бугай, отримавши назад зброю, натиснув на спусковий гачок. Наслідок – спричинив Шикуну наскрізне проникаюче поранення руки. Побачивши, що трапилось, Бугай повідомив про подію колег по службі.

У чому полягає неправильність дій працівників поліції?

Ситуативне завдання 3

Офіцери карного розшуку Галицького відділу поліції у м. Львові М. Огризко і П. Негода, за вказівкою начальника відділу поліції відбули на затримання громадянина Ю. Барана за місцем його проживання, у зв'язку з отриманням повідомлення про вчинення ним злочину. Двері квартири відчинив сам Ю. Баран, який після того, як працівники поліції відрекомендувались та пред'явили службові посвідчення, раптово розпочав стріляти у них з пристрою для відстрілу гумовими кулями. На допомогу представникам поліції за їхнім викликом прибула група захоплення, яка затримала Ю. Барана.

В результаті інциденту оперуповноважений карного розшуку М. Огризко госпіталізований.

У чому полягає неправильність дій працівників поліції?

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

Які причини травматизму та методи його аналізу?

За яких обставин проводиться розслідування нещасних випадків?

Який порядок розслідування та облік нещасних випадків виробничого характеру?

Які випадки спеціального розслідування нещасних випадків?

Який порядок розслідування та обліку аварій?

ВИСНОВКИ

Створення безпечних і здорових умов праці сприяє підвищенню її продуктивності та зниженню собівартості продукції. Підвищення продуктивності відбувається за рахунок зниження стомлюваності працюючих протягом робочого часу, його раціонального використання. Собівартість продукції знижується при зменшенні витрат на компенсацію втрат робочого часу в зв'язку з тимчасовою або стійкою непрацездатністю, а також при зниженні витрат на оплату пільг за роботу в несприятливих умовах.

Нещасні випадки виробничого характеру відбуваються внаслідок технічних, організаційних та психофізіологічних причин. Вивчення матеріалів розслідувань нещасних випадків на виробництві, проведене Національним науково-дослідним інститутом промислової безпеки і охорони праці

(ННДПБОП), показує, що вони в основному (до 70%) відбуваються внаслідок організаційних причин.

Працівник може робити помилкові дії через стомленість, викликану великими фізичними (статичними і динамічними) перевантаженнями, розумовим перевантаженням, перевантаженням аналізаторів (зорового, слухового), монотонністю праці, стресовими ситуаціями, хворобливим станом. До травми може призвести невідповідність анатомофізіологічних і психічних особливостей організму людини характерові виконуваної роботи. У сучасних складних технічних системах, у конструкціях машин, приладів і систем керування ще недостатньо враховуються фізіологічні, психофізіологічні, психологічні й антропометричні особливості та можливості людини.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

І. Нормативно-правові акти:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

2. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992. № 2694-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.

3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999. № 1105-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.

4. Про затвердження Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з поліцейськими: наказ МВС від 05.10.2020 № 705. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1139-20#Text>

5. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві: постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019. № 337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF>.

6. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, що сталися в органах та підрозділах системи МВС України: наказ МВС України від 27.12.2002. №1346. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0083-03>.

7. Питання медико-соціальної експертизи: постанова Кабінету Міністрів України від 03.12.2009. № 1317. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1317-2009-%D0%BF>.

8. Про затвердження переліку професійних захворювань: постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2000. № 1662. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-%D0%BF>.

9. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків не виробничого характеру: постанова Кабінету Міністрів України від 22.03.2001. № 270. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/270-2001-%D0%BF>.

10. Про затвердження Класифікатора розподілу травм за ступенем тяжкості: Наказ МОЗ України від 04.07.2007. № 370. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0902-07>.

11. Про затвердження Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу: Наказ МОН від 16.05.2019. № 659. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0612-19>.

II. Спеціальна література:

1. Грибан В.Г., Негодченко О.В. Охорона праці. Навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2020. 280 с.
2. Горюн Т. Безпечна праця як складова розвитку підприємств України. *Охорона праці*. 2011. №2. С. 16–17.
3. Древаль Ю.Д., Сичікова Я.О. Аналіз стану виробничого травматизму в закладах освіти як основа для вдосконалення культури охорони праці. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2016. Вип. 1. С. 72-81.
4. Зеленський І. Приховування нещасних випадків як засіб поліпшення статистики. *Охорона праці*. 2011. №6. С. 34-35.
5. Розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві: Навч. посібник. 2-ге видання, доповнене та перероблене. / В.Л. Филипчук, К.Н. Ткачук, О.С. Печніков, О.С. Шаталов, Д.В. Зеркалов, О.М. Кухнюк. К: Основа, 2016. 304 с.

Інформаційні ресурси:

1. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua
3. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Офіційний веб-портал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua/>
6. Офіційний веб-портал Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua/>
7. Національне агентство України з питань державної служби. URL: <http://nads.gov.ua/control/uk/index>
8. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL: <http://www.nau.ua/>
9. Вікіпедія Вільна енциклопедія. URL: <http://uk.wikipedia.org>
10. Електронна бібліотека Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua>